

חבל נחלתו

הראוי לחוש הן למצב בימינו והן לדעת הגר"ש ואזנר. ואם המדובר בנערה או אשה רצוי מאד שלא תסע עם נהג יחיד ביום וכ"ש בלילה, אלא תסענה לפחות שתי נשים יחדיו. וכן מן הראוי שאם המדובר בנהג יחיד תשבנה הבנות מאחור ולא על ידו. כמו"כ עפ"י המצב במדינת ישראל בימינו לפני שעולים על טרמפ מן הראוי לבדוק מי הנהג ומי הנוסעים האחרים ולעתים לא לעלות לרכב מחשש לתוצאות לא טובות.

וכמוכן כל זה בכבישים שרכבים עוברים בהם כל הזמן אבל בכבישים שאין בהם כמעט תנועה, מן הראוי לשמור על כל דיני יחוד ולכן אשה אחת לא תיסע אלא עם גברים המוכרים לה ואף אז שנים. וכן מן הראוי שתסענה שתי בנות יחדיו בטרמפים.

שהם חוץ לעיר מכ"מ בזמנינו יש תנועה תמידית ביום (לפי המציאות) ובעניותי בעיירות הגדולות מאד שישנם לפעמים שטחים עצומים שכלה דרך בני אדם אע"פ שעדיין שייך לגבולי העיר מכ"מ אינו מקום ישוב דירות אלא גנות נרחבות וכיו"ב בודאי גם בעיר אסור כמו בדרך, אם לא שהוא בשעה שרגילים אנשים לבא לשם. וע"כ מצריך בדרך או בלילה שלשה ושאינם פרוצים.

ונראה שלגבי נסיעות במקום שאין תנועת רכבים אף הגרשז"א והציץ אליעזר יודו שחוזרים איסורי יחוד רגילים. ז. לפי המחלוקת שלפנינו, נראה שאע"פ שלכאורה לפנינו היתר לנסוע בטרמפים עפ"י דעת הגרשז"א והגרא"י ולדנברג זצ"ל, ואפילו נהג ונוסעת אחת מותר, בכ"ז מן

סימן כז

האם יכול לקלקל את אשתו לאחר נתינת גט מרצונו

תשובה

א. במסכת יבמות (סה ע"א): "איבעיא להו: נישאת לרביעי והיו לה בנים, מהו דתיתבעיה לשלישי? אמרינן לה: שתיקותיך יפה מדיבוריך, דמצי אמר לה: אנא אדענתא דהכי לא גרשתין. מתקיף לה רב פפא: אי איהי שתקא, אן מי שתקינן? נמצא גט בטל ובניה ממזרין! אלא, אמרינן: השתא הוא דברייתא". כלומר, אשה ששהתה עם שני בעלים ולא ילדה ולכן יצאה מהשלישי ללא כתובה.

שאלה

מצאנו שחכמים חששו לטענה של בעל שנתן גט לאשתו, שאם היה יודע בזמן נתינת הגט דברים מסוימים לא היה נותן את הגט, ובמקרים מסוימים נעלו בפניו את דלת החזרה. האם החשש הזה הוא חשש אמתי, היינו: מדין תורה הגט אמנם בטל או שחכמים חששו ללעז שיצא על הגט ועל הנישואים אחריו ועל ילדים שיולדו כממזרים, אבל מדין תורה אין לטענתו שום תוקף?

סיבת אילונית לא יחזיר, ואילו לר"מ מותר להחזיר משום שלא התנה כראוי, ולכן בכל מקרה הגט תקף ואינו יכול לקלקלה. ואם היא דורשת כתובה הוא יכול לדחותה בטענת שתיקותיך יפה לך מדבוריך.

ובמשנה שלפני כן מבוארים כמה מצבים בהם חכמים קבעו שלא יחזיר עולמית כדי שלא תהא לו אפשרות לקלקלה. כגון משום שם רע של זנות או של נדרים. הגמרא (גיטין מה ע"ב) מביאה את דברי רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: "זהו שאמר לה משום שם רע אני מוציאך". היינו הוא צריך להודיע בשעת מתן הגט את סיבת נתינתו ואז מודיעים לו שאם הוא מוציא אותה מטעם זה לא יוכל להחזירה אפילו ימצא שהטעם אינו אמתי.

ג. אומרים תוס' בגיטין (מו ע"א): "אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה — נראה דחששא זו אינה כי אם **לענו בעלמא ולא שיהיה ממש גט בטל ובניה ממזרים** דהא לא אמר ע"מ דאע"ג דבכמה דוכתי מהני גילוי דעת כמו שטר מברחת דהאשה שנפלו (כתובות דף עט.) וזבין ולא איצטריכו ליה זוזי דפרק אלמנה ניוזנת (שם דף צז.) הכא ליכא למימר הכי מדבעי לר"מ תנאי כפול. לכך נראה **דלא אתי אלא ללענו בעלמא** שיוציא עליה לענו כדי להחזירה אע"ג דכבר נישאת לאחר שריא ליה דנות דשוגג הוא לכך אמרו חכמים דלא יחזיר דהשתא שוב לא יוציא לענו. ורש"י פי' דאפילו יאמר אילו הייתי יודע כו' אינו נאמן דכיון דיודע שאסור להחזירה ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו. ולר"מ דבעי תנאי כפול כי לא כפליה למילתיה אפילו לענו ליכא..."

ובדף מו (ע"ב) אומרים תוס': "אומר לה

ולאחר מכן נישאה לרביעי וילדה. והיא תובעת כתובתה משלישי, השלישי יכול לדחותה שאילו היה יודע לא היה מוציאה, והגמרא מוסיפה שאם הוא יכול לטעון את הטענה שלו היה אמנם הגט בטל. ואע"פ שלא התנו שום תנאי מפורש. משמע שבטענה המסתברת מתוך המצב יכול לקלקלה.

נעין במקרים נוספים.

ב. המשנה במסכת גיטין (פ"ד מ"ח) מביאה מצב בו חכמים חששו לקלקול ומנעו את אפשרות החזרת גרושתו:

"המוציא את אשתו משום אילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכמים אומרים יחזיר. נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה, אמר רבי יהודה אומר לה: שתיקותיך יפה לך מדבוריך".

מפרש ר' עובדיה מברטנורא:

"רבי יהודה אומר לא יחזיר — שמא תנשא ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן, אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשך.

"וחכ"א יחזיר — שלא חיישינן לקלקולא. ובגמרא מפרש מאן חכמים, ר"מ, דאמר בעינן תנאי כפול. והכא במאי עסקינן דלא כפליה לתנאי, שלא אמר לה הוי יודעת שמשום אילונית אני מוציאך, ואם אין את אילונית לא יהא גט, דהשתא הוי גט אפילו אינה אילונית.

"והיא תובעת כתובתה — שהאילונית אין לה כתובה. ועכשיו שנמצא שאינה אילונית, תובעת כתובתה.

"שתיקותיך יפה לך מדבוריך — שיאמר **אילו ידעתי שסופי ליתן לך כתובה לא גרשתיך, נמצא גט בטל ובניה ממזרים**".

עולה מהמשנה בגיטין כי לפי ר' יהודה חכמים קבעו שבכל מקרה שגרש בגלל

חבל נחלתו

בדין התנאיין אלא בגלויי דעתא בלחוד מיפסל אלא דלר"מ בעי כפילא משום דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו בשום מקום. ובתוספות מפרשים שאין קלקול זה מן הדין אלא **חשש לעו** שיוציא הבעל ויערער על הגט, ונמצא גט בטל ובניה ממזרים לדבריו דבעל קאמר, וקשיא לי זו שאמר בפ' הבא על יבמתו (ס"ה א) נשאת לרביעי והיו לה בנים מהו דתיתבעיה לשלישי מצי אמר לה שתיקותיך יפה לך מדיבורך דאדעתא דהכי לא גרשתיך ומתקיף לה רב פפא אי אחי שתקה אגן מי שתקינן וכו' **אלמא כל מאן דמגרש בעקרות מצי פסיל גיטא עד שיודיעוהו שלא יחזיר** ובחד גוונא תני מתני' שלא יחזיר דשם רע ואילונית, אלא ש"ל התם שיוצאה מן הדין יש קלקול גמור ואפילו אמרו לו שלא יחזיר, ושוב מצאתי בתוספות שמפרשים שם נמי אגן מי שתקינן דלא ניחוש ללעו היה לנו לומר שלא יחזיר, ואין זה מחזור כלל".

עולה מדברי הרמב"ן שבתנאי מפורש לכו"ע יכול לקלקלה, אלא שבדר"כ לא יתנו לה להינשא אם גיטה על תנאי. וחכמים ור"מ חלקו מהו סוג גילוי הדעת הנצרך האם כפילת הדברים בהן ולא או אמירת משום בלבד. ואז מעיקר הדין היה יכול לקלקלה, וחכמים סגרו בפניו, ולדעתו הקלקול הוא אמתי והגט בטל ובניה ממזרים. וכ"נ ברמב"ם (הל' גירושין פ"י).

המצבים שהגמ' והראשונים עסקו בהם הם מסויימים מאד, השאלות נוצרו במצבים חדשים.

ה. כתב בשו"ת מהר"י בן לב (ח"ג סי' צא): "נדרשתי לאשר שאלוני ברובן שנתן גט לאשתו ואמר לה בשעת הגט משום שתתן לי שטר מתנה מהבית שירשת מאביך אני

שתיקותיך יפה מדבוריך — ואם תאמר ואם היא שתקה אגן מי שתקינן דהכי פריך רב פפא בס"פ הבא על יבמתו (יבמות דף סה.) גבי נשאת לרביעי והיו לה בנים ויש לומר **דהתם נמי לא הוי אלא לעו דהא סתם גירשה ולא התנה** כדפרישית הכא..."

עולים מדברי התוס' כמה הלכות, ראשית קלקול יכול להיווצר רק כשהתנה במפורש אבל ללא התנאה מפורשת שמוציאה בגלל טעם מסויים אינו יכול לקלקלה. ולכן לגבי נישאת לרביעי הה"א שיכול לקלקלה הוא רק לעז ולא קלקול למעשה. ומשמע שאם התנה במפורש היה יכול לקלקלה כגון בנישאה לרביעי (וכ"כ הרשב"א גיטין מו ע"ב), אלא שחכמים סגרו לפניו את הדלת לך, או שאומרים שהבריאה. וכן כתב המאירי בסוגיה בגיטין.

ד. הרמב"ן (גיטין מה ע"ב) חולק על תוס', ואלו דבריו: "והוא שאמר לה משום ש"ד אני מוציאך. פי' ולר' מאיר בדכפליה לתנאיה כדאמרינן לקמן, ולא תנאה ממש, אלא דאמר: ואי לא משום שם רע לא הייתי מוציאך שאם לא אמר כן לא מצי לקלקולה שאין לומר מכלל הן אתה שומע לא, ומיהו אע"פ שכפל ואמר כן, כשמודיעין אותו שלא יחזיר ואינו משהא, אינו יכול לקלקלה, שעילה מצא שהיה רוצה לגרשה כמו שמפורש בירושלמי, **אבל ודאי אי אתני תנאה ממש ואמר ואם נמצאו דברים בדאין לא יהא גט אינה מגורשת לעולם ויחזיר אם לא נתקיים התנאי**, ואני תמה לדברי ר"מ היאך יפסל משום כפל זה שפירשתי והלא לא אמר תנאי כלל ואגן בעינן תנאי ממש כתנאי בני גד ובני ראובן דגמרינן מינייהו לכל דבר, ונראה שאין **דין התנאיין אלא בדבר שאפשר לקיימו או לבטלו אבל מגרש על דעת מה שעבר אינו**

חבל נחלתו

ממזרים... וכיון דכן הוא נמצינו למדין דבנדון דידן הויא פלוגתא דרבוותא, דלדעת רש"י ז"ל הויא תנאה ואינה יכולה להנשא עד שתתן לו שטר המתנה מהבית... ועוד אפשר לומר דבנדון דידן אפילו לפי סברת התוספות והרשב"א הויא תנאה מתרי טעמי חדא משום דהרי כפל התנאי באם דקאמר ואם לא תתני לי שטר המתנה מהבית איני מגרשך וסופו הוכיח על תחלתו דלתנאי גמור נתכוון ועוד דשאני להבא מלשעבר והרי בפירוש תבע שטר המתנה מהבית ואף על פי שיש לחלק בהנך תרי טעמא מכל מקום כיון דכתבין דרש"י ז"ל פליג עלייהו דהתוספות והרשב"א אי משום דס"ל דאין לחלק בין אם למשום ומשום נמי הוי לישנא דתנאה ואי משום דס"ל דלא גרע מגלוי דעת דמהני כמו תנאי וכדאשכחן בכמה דוכתי יש לנו לחוש לדבריו ז"ל ואוליטן לחומרא ותו לא מידיו".

עולה מדבריו שחשש לקלקול מחמת תנאי כשלפי רש"י יש טעם נוסף ש'אם' ו'משום' הם גלוי דעת מספיק כמו תנאי. ועי' שו"ת מהר"ם אלשיך (סי' עח), שו"ת עונג יום טוב (סי' קנד) ושו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' ס).

מגרשך, ואם לא תתן לי שטר מתנה מהבית שירשת מאביך איני מגרשך. ונסתפק אי הנך מיילי דקאמר זה המגרש בשעת נתינת הגט הויא תנאה דמשום הוי כמו אם או דילמא דלאו תנאה הוא כיון דלא קאמר לא על מנת ולא אם.

"תשובה: עיקרא דהאי מילתא איתא בפר' השולח דתנן המוצי' את אשתו משום שם רע משום נדר לא יחזיר, ואיתמר בגמרא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך משום נדר אני מוציאך, קסבר טעמא משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקלה ואי לא אמר לה הכי לא מצי מקלקלה, ומי שיעיין בדברי התוספות ובחדושי הרשב"א ובמה שכתב רש"י ז"ל ימצא שיש שני פ' בהך שמענתא האי פירוש רש"י ולסברתו **אף על גב דלא קאמר על מנת ולא אם אלא משום הוי תנאה גמור**, ופירוש התוספות והרשב"א כיון דלא קאמר על מנת ולא אם אלא משום לא הוי תנאה ולא משום גלוי דעת מהני וכמו שכתבו התוספות והרשב"א ומשום הכי כתבו דמאי דקאמר אי אמר הכי מצי מקלקלה אינו כי אם לענו בעלמא ולא שיהא ממש גט בטל ובניה

סימן כח

מעוברת שראתה דם במי רגלים

לאחר בדיקה שלא יצא דם מהרחם ואין לה פצע בדפנות הנרתיק וכד'. כמו"כ הרופא טען שיש לה דלקת בדרכי השתן שלא נתגלתה בבדיקות ועל כן נתן לה תרופה לריפוי הדלקת.

והשאלה האם היא מותרת לבעלה. בשו"ע (יו"ד סי' קצ"א) ישנן שלש דעות

נשאלתי לגבי מעוברת (בחודש שביעי) שראתה דם במי רגלים בלא כאב. לאחר מכן עשתה בדיקת שתן אם יש לה דלקת בדרכי השתן שעליה קבלה תשובה שלילית. לאחר מכן ראתה כנראה כתם על מגן תחתונים העשוי מנייר סופג ואחרי כן עברה בדיקת רופא נשים עם מכשיר שקבע